

A KÖZOKTATÁS INTÉZMÉNYRENDSZERE ÉS FINANSZÍROZÁSA NYOLC NYUGAT-EURÓPAI
ORSZÁGBAN

- az Oktatási Kerekasztal számára készült háttér tanulmány -

Hermann Zoltán
MTA Közgazdaságtudományi Intézet
2007. október

Általános jellemzők	2
A központi bérfinanszírozás változatai	4
A központi bérfinanszírozás problémái	5
Következtetések a magyar közoktatási rendszer átalakítására vonatkozóan	7
Irodalom	10
Függelék	11
Ausztria	11
Belgium – Francia közösség	15
Belgium – Flamand közösség	19
Franciaország.....	21
Németország	23
Olaszország	26
Spanyolország.....	28
Portugália	30
Görögország.....	32
Közép-európai kitekintés	34

A tanulmány a közoktatás intézményrendszerét és finanszírozását vizsgálja nyolc nyugat- és dél-európai országban. Az elemzés azokra a „rég” EU tagországokra terjed ki, amelyekben a közoktatás finanszírozása a központi tanár-bé-finanszírozásra épül. Ezekben az országokban hagyományosan központosított közoktatási rendszerek működtek, amelyek az utóbbi évtizedekben valamelyest decentralizáltabbá váltak (lásd pl. Eurydice, 2000). A decentralizációs törekvések többféle formát öltöttek. Egyfelől, az országok többségében a közigazgatási rendszer vált decentralizáltabbá; bizonyos döntési jogkörök a központi kormányzattól a helyi önkormányzatokhoz kerültek a közoktatást tekintve is (bár számos esetben a központi vagy tartományi kormányzatok csak delegálják ezeket a jogköröket az önkormányzatoknak, ami a decentralizáció gyengébb formájának tekinthető, lásd pl. Amelsvoort–Scheerens–Branderhorst, 1995). Másfelől, az országok egy részében megnőtt az iskolák önállósága, azaz a közigazgatástól az iskolákhoz kerültek át döntési jogkörök. Ez utóbbi elem nagy hangsúlyt kapott pl. Olaszországban, ahol az iskolák önálló jogi személyiséggel rendelkező szervezetekké váltak, míg az önkormányzatok szerepe csekély vagy Belgium flamand közösségében, ahol a flamand közösség által fenntartott iskolák igazgatását olyan dekoncentrált szervezetek végzik, amelyek tagjait az iskolák delegálják (iskolacsoportok). Összességében persze igen korlátozott mértékű decentralizációról beszélhetünk ezekben az országokban (noha van, ahol felmerült a decentralizáció erősítése, pl. Olaszországban a közoktatás regionális hatáskörbe adása, Arachi – Filippini, 2002).

Az alábbiakban először összefoglaljuk az intézmény- és finanszírozási rendszer közös jellemzőit a vizsgált országokban, majd röviden bemutatjuk a központi bérfinanszírozási rendszer változatait. E két fejezet háttérét a Függelék adja, amely minden vizsgált ország esetében bemutatja az irányítási- és finanszírozási rendszer legfontosabb elemeit. A Függelékben szereplő összefoglalók elsősorban az Eurybase adatbázisra épülnek, a közigazgatási rendszerek leírásának forrása részben a wikipedia magyar és angol nyelvű honlapja, külön hivatkozások nélkül. A harmadik rész a két központi bérfinanszírozás legfontosabb problémáit mutatja be, végül a negyedik rész ennek magyarországi alkalmazási lehetőségét tárgyalja.

Általános jellemzők

A tanári béreket mindenhol a központi kormányzat (vagy a közoktatás esetében központinak tekinthető kormányzati szint) fizeti. A tanárok a legtöbb országban közalkalmazottak, de ahol nem, ott is hasonló - központilag meghatározott - keretek között foglalkoztatják őket. A tanárok fizetését mindenhol egy központilag meghatározott bérskála szerint határozzák meg; az iskolai végzettség és a beosztás, ill. közvetve vagy közvetlenül a szolgálati idő alapján. Az országok egy részében a

szolgálati időt automatikusan követi a fizetési kategóriák közötti előrelépés, máshol ez egyedi döntésektől függ (a tanár munkájának értékelését is figyelembe véve), de a szolgálati idő ott is szükséges feltétel. A tanárok kiválasztásakor több országban versenyvizsga-rendszert alkalmaznak. A közalkalmazotti kinevezést a legtöbb országban (ahol van erre vonatkozó adat) nem azonnal, hanem egy legalább egy éves próbaidőszak elteltével kapják meg a tanárok (Olaszországban ezalatt formális továbbképzésen is részt kell venniük).

A helyi önkormányzatok minden országban részt vesznek az iskolák fenntartásában, többnyire az beruházási- és felújítási kiadásokat, a nem bérjellegű működési kiadásokat (vagy ezek egy részét), bizonyos szociális jellegű kiadásokat (utazás, étkezés) és néhány országban a nem tanárként alkalmazottak bérét finanszírozzák, ill. van, ahol ők határozzák meg az iskolák beiskolázási körzeteit (Németország). A legkisebb a szerepük Olaszországban és Görögországban.

Minden vizsgált ország működtet valamilyen tanfelügyeleti rendszert, amely rendszeresen ellenőrzi az egyes iskolákat. A tanfelügyelet rendszerint a közigazgatás része, a dolgozók közalkalmazottak. Úgy tűnik (de erre vonatkozóan az Eurybase adatbázis csak szórványos információkat tartalmaz), hogy a tanfelügyeletet végző szervezetnek általában nincsenek hatósági jogosítványai; azaz egyfelől jelentéseket készít, másfelől (országonként változó mértékben) tanácsokat adhat az iskoláknak, vagyis pedagógiai támogató funkciókat is betölt, de nem hoz az iskolákra vonatkozó kötelező érvényű döntéseket. Ugyanakkor a tanfelügyeleti rendszernek a tanügyigazgatás intézményrendszerében elfoglalt helye és szerepe országonként eltérő. Először, vannak országok, ahol az általános tanügyigazgatást végző dekoncentrált regionális, ill. helyi szervezetek része a tanfelügyelet (tehát ugyanaz a szervezet irányít, finanszíroz és ellenőriz), míg máshol a tanfelügyelet országos szinten önálló szervezet, saját területi hálózattal. Másodszor, van, ahol a tanfelügyelet összekapcsolódik az iskolák adminisztratív (törvényességi, szervezeti, pénzügyi) ellenőrzésével, máshol elkülönül attól, azaz a kétféle ellenőrzést nem ugyanaz a szervezet végzi.

A magániskolák egy része (egyedi megállapodás vagy törvényi kötelezettség alapján) mindenhol (ahol erre vonatkozóan van adat) az állami oktatási rendszerbe betagozódva működik. Az állami iskolákhoz hasonló finanszírozásban részesülnek (pl. a tanárok bérét a központi kormányzat fizeti), ugyanakkor az állami oktatásirányítás alá tartoznak: kiterjed rájuk a tanfelügyelet és az adminisztratív (szervezeti és pénzügyi) ellenőrzés, az állami iskolákban érvényes tartalmi szabályozás, az állami iskolákhoz hasonló diák-tanár aránnyal kell működniük és rendszerint a tanárok alkalmazása és bérezése is az állami iskolákhoz hasonló kell legyen. Több országban működik a magániskolák egy másik csoportja is, amely nagyobb függetlenséget élvez az állami oktatásirányítástól, ugyanakkor kisebb állami támogatásban részesül. A magániskolák fenntartó szerinti megkülönböztetése egyetlen vizsgált országban, Ausztriában fordul elő, ahol az egyházi iskolák nagyobb támogatásban részesülnek, mint a nem egyházi magániskolák.

A központi bérfinanszírozás változatai

A vizsgált országokban a központi bérfinanszírozás két modelljét különböztethetjük meg; az alábbiakban az egyiket „dekoncentrált”, a másikat „decentralizált” modellnek nevezzük.

A dekoncentrált modellben a tanári álláshelyek számát a központi kormányzat¹, ill. annak dekoncentrált területi szervezeti osztják el az egyes iskolák között. Ezzel összhangban lényegében ők döntenek az iskolák létrehozásáról, összevonásáról vagy megszüntetéséről is. A központi kormányzat vagy ezek a szervezetek a tanárok munkáltatói és ezáltal ők választják ki a jelentkezők közül az egyes iskolákban alkalmazott tanárokat. Ebben a modellben a központi kormányzat dekoncentrált szervezetei végzik a tanügyigazgatást is, azaz ők szabják meg vagy hagyják jóvá az iskolák „pedagógiai programját”. Ebbe a típusba tartozik Ausztria és Belgium kivételével az összes vizsgált ország. Franciaország bizonyos tekintetben nem tiszta eset, mert a központi kormányzat dekoncentrált szervei és a választott területi önkormányzati szintek között bonyolult szervezeti összefonódások vannak, de lényegét tekintve mégis egyértelműen ezt a modellt képviseli.

A decentralizált modellben a központi kormányzat nem határozza meg közvetlenül a tanári álláshelyek számát az egyes iskolákban és nem is ő a munkáltató. Ugyanakkor, mivel a béreket a központi kormányzat fizeti, a tanárok számát korlátoznia kell, hiszen máskülönben az iskolafenntartók tetszőleges számú tanárt alkalmazhatnának a központi költségvetés számlájára. Ezt a tanári álláshelyek számára vonatkozó részletes szabályozással valósítják meg ezekben az országokban (a szabályozás a diákok számából indul ki: diák-tanár arány és iskolaméret, de figyelembe veszi az iskola elhelyezkedésével összefüggő adottságokat, ill. Belgiumban a hátrányos helyzetű diákok részarányát is). Ezt a modellt képviseli Belgium, és részben Ausztria is. Jellemző, hogy ezekben az országokban jelentős a nem állami iskolák részaránya, de az állami szektorban is különböző fenntartású iskolák működnek. Belgiumban vannak magán-, önkormányzati- és központi fenntartású (ez esetben a francia vagy a flamand közösség által fenntartott) iskolák is, a tanárok munkáltatója pedig az iskolafenntartó. Lényegében az állam a központi fenntartású iskolák révén biztosítja azt, hogy mindenhol elérhető legyen a közoktatás (a dekoncentrált modellben ez nem merül fel problémaként, hiszen ott végső soron a központi kormányzat működteti az egész

---

¹ Központi kormányzati szint alatt itt azt a legfelső kormányzati szintet értjük, amely számottevő saját oktatáspolitikával rendelkezik (tantervi szabályozás stb.) és az oktatási kiadásokat saját általános bevételeiből fizeti. Ebben az értelemben a vizsgált országok közül Németországban, Belgiumban és Spanyolországban nem az ország központi kormányzata, hanem a tartományok, autonóm közösségek tekinthetők a központi szintnek.

állami iskolahálózatot). Az iskolák oktatási programját a fenntartó szabja meg, ill. hagyja jóvá.

Ausztria a két modell keverékét képviseli; az osztrák intézményrendszerben bizonyos mértékben a dekoncentrált modell elemei is jelen vannak. A tartományok a tanárok munkáltatói nem csak tartományi, hanem a helyi önkormányzati iskolákban foglalkoztatott tanároknak is; tehát a tartományokon belül inkább a dekoncentrált modell érvényesül. Ugyanakkor a központi kormányzat és a tartományok viszonyában egyértelműen a decentralizált modell érvényesül: a központi kormányzat fizeti a tanárok bérét², míg a tartományok felelősek az iskolákért és ők a munkáltatók is.

A két modell között a legfontosabb különbség az, hogy *ki* a tanárok munkáltatója. A tanári álláshelyek iskolák közötti elosztása ugyanis a dekoncentrált modellt képviselő országok egy részében is valamilyen, a diákok számára épülő formula szerint történik (Eurydice, 2000). Ebből a szempontból Franciaországban és Spanyolországban a legerősebb a központi kormányzati szervezetek szerepe; ezekben az országokban nem meghatározott formula, hanem a dekoncentrált központi kormányzati szervezetek egyedi döntései szabják meg az egyes iskolák tanári álláshelyeinek a számát (Eurydice, 2000).

A központi bérfinanszírozás problémái

A központi bérfinanszírozási rendszerek számos problémát vetnek fel.

A legáltalánosabb (és egyik leggyakoribb) ellenérv az, hogy ez a finanszírozási módszer sokkal kevésbé teszi lehetővé azt, hogy a közoktatás a helyi igényekhez alkalmazkodjon, mint egy decentralizált rendszer. Minél közelebb van a döntési szint a helyi igényekhez, annál valószínűbb, hogy azoknak megfelelő döntésekre, az erőforrások hatékonyabb felhasználására kerül sor (lásd pl. Eurydice, 2000).

Miben különbözhetnek a helyi igények a közoktatás esetében? Egyfelől, eltérőek lehetnek az oktatás költségei. Nem csak az iskolai infrastruktúra létrehozásának és fenntartásának költségei³, hanem a diákok eltérő összetételéből adódóan a hasonlóan eredményes oktatás költségei is. A központi bérfinanszírozási rendszer esetén ezt többféleképpen lehet kezelni. Először, a tanári álláshelyek formulára épülő elosztásánál a formulába be lehet építeni valamilyen módon a hátrányos helyzetű diákok arányát (Németországban a bevándorló (Eurydice, 2000), Belgium francia nyelvű területén a munkanélküli szülők gyermekeinek arányát veszik

---

² Ezért sem tekinthetjük Ausztriában a tartományokat a legfelső döntési szintnek, azaz a központi kormányzatnak az oktatás terén, szemben Németországgal, Belgiummal és Spanyolországgal.

³ Ez lehet az egyik indok az önkormányzatok szerepére az iskolai infrastruktúra működtetésében és a beruházásokban a vizsgált országokban.

figyelembe). Másodszor, speciális programokat lehet bevezetni a hátrányos helyzetű diákokat koncentráló iskolák vagy települések esetében (ilyenek pl. Franciaországban az ún. ZEP körzetek, amelyek többlettámogatással és eltérő foglalkoztatási feltételekkel működnek, O'Brien, 2007). Végül, elvileg lehetséges, hogy az álláshelyek számának egyedi meghatározása során a központi kormányzati szervezetek figyelembe veszik az iskolák tanulói összetételét. Hasonló problémát jelentenek az iskolaméret különbségeiből fakadó költségkülönbségek. Az álláshelyek számát meghatározó formulákba ezt a tényezőt is be lehet vonni (lásd pl. Belgium), kérdéses azonban, hogy pontosan meghatározható-e így az iskolák tanárigénye.

A helyi igények eltéréseinek másik forrása lehet az oktatás iránti kereslet. Egy decentralizált rendszerben elméletileg a hatékonyságot javítja az, hogy azok a települések, ahol a választók jobb oktatást szeretnének és hajlandók is ezért többet fizetni, megtehetik ezt. Ugyanakkor ez a közoktatás esetében súlyos méltányossági problémák forrása is, ezért ezt nem tekinthetjük a központi bérfinanszírozással szembeni erős ellenérvnek. Sőt, méltányossági szempontból a központi bérfinanszírozás melletti érv is lehet, hogy nem hagy teret ezeknek a különbségeknek.

A helyi igények különbségeinek harmadik formája az lehet, ha az egyes iskolákban eltérő oktatási programokat látnának szívesen a diákok, ill. a szülők, és ehhez másfajta képesítésű tanárookra van szükség (pl. egyes iskolákban fejlesztő pedagógusokra, máshol nemzetiségi oktatásra, vagy nyelvtagozatra). A tanárok számát adottnak tekintve ez elvileg kezelhető egy központi bérfinanszírozási rendszerben; az iskoláktól összegyűjthetők az ilyen típusú információk).

A helyi igények eltérései között tehát a költségkülönbségek jelentik a legnagyobb problémát. Az iskolák vagy a helyi önkormányzatok nem érdekeltek abban, hogy kevesebb tanárt alkalmazzanak és így nem érdekeltek a hatékonyságjavítási lehetőségek feltárásában sem, míg ha ők dönthetnének egy adott költségvetési keret felhasználásáról, elvileg erre törekednének. Ezek a hatékonyságjavítási lehetőségek azonban iskolánként eltérőek lehetnek, amiről a központi kormányzat nem rendelkezik információkkal. Ha a költségkülönbségek miatt a központi kormányzat nem tudja teljesen pontosan meghatározni az egyes iskolák tanár-szükségletét, akkor ez olyan alku-helyzeteket eredményez, amelyben az iskolák igyekeznek növelni az álláshelyeik számát. Abban az esetben, ha a tanárok bérét a központi kormányzat fizeti, míg a tanárok alkalmazásáról valamelyik helyi kormányzati szint dönt, ez nem ösztönzi az utóbbit a hatékony tanárfoglalkozatásra. Ausztriában például ezt több okból is az egyik legjelentősebb problémának tekintik az oktatási intézményrendszerben: egyrészt a központi kormányzat nehezen tudja ellenőrizni a tanárok számát, illetve a tényleges tanárigényeket, másrészt a tartományok nem érdekeltek sem abban, hogy ne növekedjen a tanárok száma⁴,

---

⁴ Lassnigg és Steiner (2001) ennek tulajdonítják, hogy a nyolcvanas években jelentősen megnőtt a tanárok száma.

sem abban, hogy ne drága (azaz idősebb és ezáltal magasabb keresetű) tanárokat alkalmazzanak⁵ (Lassnigg - Steiner, 2001).

Az utóbbi elem a szolgálati időt figyelembe vevő bérskála esetén egyben azt is jelenti, hogy a központi kormányzati kiadások nem tervezhetők előre olyan pontosan, mint amikor a kormányzat pénzbeli támogatást nyújt, amely nem függ a tanárok korösszetételétől (Eurydice, 2000).

Az egyik legkomolyabb probléma a központi bérfinanszírozásra épülő rendszerekben az, hogy a döntési jogkörök megosztása gyengíti az elszámoltathatóságot. Ha az iskolákat részben a központi kormányzat dekoncentrált szervezetei, részben az önkormányzatok finanszírozzák; az iskolahálózat alakításáról is a dekoncentrált szervezetek döntenek, de az önkormányzatok is beleszólhatnak; az oktatás színvonalának fenntartása az igazgató feladata, de a tanárokat nem ő, hanem a tanügyiigazgatást végző központi szervezet választja ki és az igazgatónak a jól teljesítők jutalmazására sincs közvetlen lehetősége, akkor sok szereplő között oszlik meg az iskolák eredményességéért viselt felelősség. Különösen élesen vetődik ez fel Franciaországgal kapcsolatban, ahol a döntési jogkörök megosztása gyakran nem egyértelmű és átlátható (több szervezet egymást átfedő jogkörökkel rendelkezik) (Jamet, 2007, O'Brien, 2007).

Végül érdemes két további, kisebb jelentőségű ellenérvet megemlíteni. Amennyiben az iskolákat a központi kormányzat dekoncentrált szervezetei irányítják és ezeknek a tagjai nem kizárólag hivatalnokokból, hanem a helyi közösség, ill. a tanárok és szülők képviselőiből áll, akkor fennáll a veszélye annak, hogy a pártpolitikai ellentétek megjelennek ezen a szinten (Flandriára vonatkozóan lásd Zedalis, 1998), anélkül azonban, hogy a politikai szereplőknek a választók felé el kellene számolniuk a döntéseikkel. Egy további ellenérv az, hogy a nemzetközi tanulói teljesítményméréseken a decentralizált országok rendszerint jobban teljesítenek (lásd pl. OECD, 2007). Ezzel szemben azonban felhozható, hogy egyrészt, a kiemelkedően teljesítő országok (és oktatási rendszereik) egyéb tekintetben is különbözhetnek a többi országtól, másrészt a decentralizáció mérése sem teljesen egyértelmű: van, ahol az iskolák autonómiája nagyon kiterjedt, máshol az önkormányzatok döntési jogkörei.

Következtetések a magyar közoktatási rendszer átalakítására vonatkozóan

A központi bérfinanszírozás magyarországi alkalmazhatóságával kapcsolatban két kérdést kell feltennünk: mennyire várható egy ilyen rendszertől a magyar közoktatás

---

⁵ Lassnigg és Steiner (2001) olyan becslési eredményekről számol be a középiskolák egy részére vonatkozóan, amelyek szerint 1987 és 94 között a tanárok korösszetételének változása 20%-kal növelte a béркиadásokat.

problémáinak megoldása, ill. mivel járna az egyik vagy a másik változat bevezetése.

A második kérdésre vonatkozóan azt lehet mondani, hogy a mai magyar önkormányzati rendszerhez képest bármelyik változat bevezetése alapvető intézményi reformot jelentene, de a decentralizált változat valamivel kisebb változtatással járna. A „dekoncentrált modell” bevezetése feltételezné egy olyan dekoncentrált szervezet kiépítését, amely legalább regionális (de feltehetően inkább megyei) szinten ellátja az adminisztrációt (összehasonlításképpen Portugáliában öt regionális egység működik, de vannak helyi képviselők is). Ráadásul ez a változat azt is jelenti, hogy az érdemi tanügyigazgatás (az iskolahálózat alakítása, az oktatási programok jóváhagyása) is az önkormányzatoktól a központi kormányzat hatáskörébe kerül. Egyszóval ez a közoktatás szinte teljes centralizációját jelentené, az önkormányzatok csekély, részben szimbolikus részvétele mellett⁶.

A „decentralizált modell” bevezetése azt jelentené, hogy az önkormányzatokhoz kerülhetnének, vagy akár az iskoláknál maradhatnának a munkáltatói jogok, de a központi kormányzat határozná meg a tanbári álláshelyek számát minden iskolára. Ehhez ki kellene alakítani egy olyan formulát az álláshelyek számára vonatkozóan, ami a lehető legpontosabban leírná az egyes iskolák tanár-szükségletét, ami nem lenne egyszerű feladat. Ez azzal járna, hogy az önkormányzatok és az iskolák csak a jelenleginél sokkal szűkebb korlátok között dönthetnének az oktatási programokról, hiszen nem alkalmazhatnának több tanárt annak érdekében, hogy tagozatos képzést indítsanak – csak akkor, ha máshol (pl. az osztálylétszám emelésével) spórolnak a tanári óraszám *vagy* valamilyen egyedi alku során érvényesíteni tudják ezt az igényt az álláshelyek számának központi meghatározásakor. Ennek a változatnak a legnagyobb veszélye éppen az lenne, hogy – az iskolaméretből és az egy-egy iskolában oktatott programtípusok kombinációiból adódó költség-különbségek miatt – feltehetően teret nyitna az álláshelyek elosztásáról folyó alkuknak.

Mire számíthatunk a központi bérfinanszírozás esetén a tanárfoglalkoztatásra vonatkozóan? Elvileg egy ilyen rendszer lehetőséget ad arra, hogy a központi kormányzat szorosabban kézben tartsa a tanári létszámot, de önmagában nem garantálja azt. A visegrádi országokat összehasonlítva például kiderül, hogy a kilencvenes években Csehországban nőtt legnagyobb mértékben a diák-tanár arány az általános iskolákban, és Csehország mellett Szlovákiában nőtt abszolút számban is a tanárok foglalkoztatása, miközben ebben a két országban volt centralizáltabb az oktatás finanszírozása (Davey, 2002).

A települések és az iskolák közötti kiadási különbségek csökkentését minden bizonnyal elősegítené egy központi bérfinanszírozási rendszer, bár ha az álláshelyek elosztásánál túl nagy teret kapnak az egyedi alkuk, akkor ez sem feltétlenül igaz (pl.

---

⁶ Az önkormányzatok – esetlegesen az iskolaépületek működtetése, és a beruházások mellett – konzultatív jogokat kaphatnának az iskolahálózat alakítására és az igazgatók kinevezésére vonatkozó döntésekben.

Szlovákiában egy teljesen centralizált rendszerben jelentős regionális kiadási különbségek jöttek létre, Davey, 2002). Ráadásul, ha a nem bérjellegű működési kiadások önkormányzati kézben maradnak, akkor ezen a téren fennmaradhatnak a kiadási különbségek, ahogyan ma is nagyobbak a dologi kiadások esetében, mint a személyi kiadásokat tekintve.

Végül, mire számíthatunk a hátrányos helyzetű diákok oktatását tekintve? A központi bérfinanszírozás, különösen a „dekoncentrált modell” esetében, ahol a tanárok kinevezése is központi hatáskör, elvileg lehetőséget ad arra, hogy a hátrányos helyzetű diákokat nagy arányban oktató iskolák számára a kormányzat több (ill. jobb) tanárt biztosítson. (Szemben egy decentralizált rendszerrel, ahol egyrészt a települések közötti kiadási különbségek, másrészt a helyi választói többség preferenciái korlátozhatják ezt.) A központi bérfinanszírozás biztosíthatja, hogy a többlet-támogatás a megcélzott iskolákhoz jusson el, azonban ekkor is nehéz elérni azt, hogy a jó tanárok vállaljanak munkát ezekben az iskolákban. Franciaországban pl. azzal ösztönözték a tanárokat, hogy az ún. ZEP-körzetek iskoláiban vállaljanak munkát, hogy ezt gyorsabb előrelépéssel jutalmazták a besorolási fokozatok között, aminek hatására több tanár jelentkezett ezekbe az iskolákba, de köztük sok kezdő tanár volt, ráadásul a legtöbb tanár rövid idő után (mikor már kedvezőbb besorolási fokozatot ért el) máshol keresett állást; megnőtt a tanárok fluktuációja (O'Brien, 2007).

Irodalom

Amelsvoort, H. W. C. H. – J. Scheerens – E. M. Branderhorst (1995): Decentralisation in education in an international perspective, Univeristy of Twente

Arachi, G. – C. I. Filippini (2002): Fiscal Decentralisation and the Autonomy of the Local Governments in Italy, ERIC

Davey, K. (2002): School management and finance: an overview, in: K. Davey (ed.): Balancong National and local responsibilities: Education management and finance in four Central European countries, LGI/OSI, Budapest

Eurybase (2007): The information database on education systems in Europe, http://www.eurydice.org/portal/page/portal/Eurydice/DB_Eurybase_Home, letöltés: 2007. szeptember

Eurydice (2000): Key topics in education in Europe Vol 2. Financing and management of resources in compulsory education, Eurydice

Jamet, S. (2007): Meeting the challenges of decentralisation in France, OECD Economics Department Working Papers No. 571

Kratky, M. – P. Linhart – L. Dostalova – L. Oswaldova (2002): Financing and administration of the educational system in the Czech Republic, in: K. Davey (ed.): Balancong National and local responsibilities: Education management and finance in four Central European countries, LGI/OSI, Budapest

Lassnigg, Lorenz - Peter M. Steiner (2001): Financing primary and secondary schools, National report Austria, Study on behalf of the Austrian Federal Ministry of Education, Science and Culture

O'Brien, Paul (2007): Enhancing incentives to improve performance in the education system in France, OECD Economics Department Working Papers No. 570

OECD (2007): Economic survey of France 2007: Enhancing incentives to improve performance in the education system

The education system in France (2007): La France a la loupe: The education system in France

Zedalis, C. L. W. (1998): An appraisal of the effect on secondary education of the reforms of the late 1980s in the Flemish Community of Belgium: Quality maintained, Master's research paper, University of Tulsa

Függelék

Ausztria

Eurybase: The Education System in Austria (2005/06)

1. Területi közigazgatási rendszer

A területi közigazgatás szintjei: 9 tartomány, helyi önkormányzatok (kb. 2350).

2. Az oktatási rendszer alapvető jellemzői

2.1. Oktatási szintek és iskolatípusok

Vegyes rendszer működik az oktatási szintek iskolatípusokhoz rendelését tekintve. Előfordul, hogy egy iskolában az ISCED1, ISCED1-2, az ISCED2, az ISCED2-3, ill. ISCED3 szintű programok működnek. Elágazási pontok a továbbtanulás során: ISCED1 után (lényegében itt dől el, hogy valaki az akadémiai vagy a szakképző programban folytatja-e a tanulmányait) és ISCED2 után is. A kilencvenes években a szakképző ISCED3 iskolákba járók aránya nőtt, az akadémiai képzésben részt vevő diákok száma stagnált (Lassnigg - Steiner, 2001).

ISCED1: Grundschule (1-4.)

Az iskolák egynegyedében 1-3 osztály működik, azaz van legalább egy összevont osztály.

ISCED1-2: Volksschule (primary school) (1-8.) (ritkának számít a 8 évf. ált. isk.)

ISCED2: Hauptschule (general secondary school) (5-8.)

ISCED2-3: Allgemein bildende höhere Schule (academic secondary school) (5-12.)

ISCED3: Oberstufenrealgymnasium (special type of upper-cycle academic secondary school) (9-12.), ill. számos szakképző programtípus (ezek egy része nappali rendszerű, más része part-time).

2.2. Tankötelezettség

A tankötelezettség az első kilenc évfolyamra terjed ki. Aki nem akadémia jellegű programban tanul, annak az ISCED2 szint után egy évet valamilyen szakképző iskolában (vagy szakképzést előkészítő egyéves programban) kell tanulnia.

2.3. Iskolaválasztás

Az ISCED1-2, ISCED2, ill. a szakképző iskolák egy részében (ahol a tovább nem tanulók a tankötelezettség alá eső 9. évfolyamot teljesítik) beiskolázási körzetek vannak, amelyeket tartományi szinten határoznak meg. A körzetben lakó gyerekeket az iskola nem utasíthatja el, a körzeten kívülieket igen. Általános szabály, hogy az általános iskolások a helyi iskolába járnak.

A kötelező oktatás utáni szakaszban működő iskolákra vonatkozóan nincsenek beiskolázási körzetek, szabad iskolaválasztás van. Ha nincsen elég hely, az iskolák figyelembe veszik azt, hogy elutasítás esetén melyik diáknak kellene többet utaznia, ill. van-e az iskolában tanuló idősebb testvér, de a tanulmányi eredmények szerint is szelektálhatnak.

2.4. Magániskolák

Kb. a diákok 10%-a tanul magániskolákban. A magániskoláknak két típusa van: az állami iskolák tantervét és tanrendjét követő iskolák, ill. az ettől eltérőek.

Az egyházi iskolák tanárait az állam alkalmazza (hasonló tanár/diák arányt kell elérni, mint a régió állami iskoláiban). A többi magániskola eseti támogatást kaphat a tanárok foglalkoztatására. A magániskolák a dologi kiadásokra nem kapnak támogatást.

3. Az iskolák fenntartása és finanszírozása

Az iskolák fenntartása megoszlik a központi, a regionális és helyi szintek között.

A közoktatás finanszírozásában a döntő szerepet a központi kormányzat játssza, de részt vesz a tartományi és önkormányzati szint is.

3.1. Központi szint

Az akadémiai jellegű középiskolákat és a középfokú szakképző iskolákat (kivéve: part-time vocational schools for apprentices, egyéves, a szakképzést előkészítő iskolák) a központi kormányzat tartja fenn és finanszírozza.

A központi kormányzat finanszírozza a tanárok bérét, minden iskolatípusban. A bérköltséget a tartományoknak utalják át, és azok fizetik ki a tanároknak. Lassnigg - Steiner, (2001) szerint áttértek arra, hogy közvetlenül a központi kormányzat fizet a tanároknak, az Eurydice országleírás szerint ma is a tartományok fizetnek, nekik utalja át a bérköltséget a központi kormányzat.

A közoktatási kiadások kb. 66-70%-át végső soron a központi költségvetés fizeti, ennek kevesebb, mint a felét teszik ki a közvetlen központi kiadások (központi fenntartású iskolák) (1998-as adatok, Lassnigg - Steiner, 2001).

A központi kormányzat finanszírozza a tankönyvek és a diákok utazásának támogatását is.

3.2. Regionális szint

A szakképző iskolák egy részét (part-time vocational schools for apprentices) a tartományok tartják fenn. A tanárok bérének 50%-át fizeti a központi kormányzat. Az integráltan oktatót SNI tanulók esetében egy további tanárt / asszisztent kell alkalmazni az iskolákban, aki külön foglalkozik ezekkel a diákokkal. Az ő bérét a tartomány fizeti, ugyanakkor a munkájukat támogató iskolai pszichológusok alkalmazását a központi kormányzat fizeti (Lassnigg - Steiner, 2001).

Tartományi szinten működő, részben dekoncentrált, részben decentralizált szervezet a Landesschulräte (province school boards). Vezetője a tartományi kormányzó, a szavazattal bíró tagokat a tartományi parlament delegálja, a politikai pártok tartományi parlamentbeli arányait követve. Hatósági, jogi ellenőrző szerepe van iskolaügyekben (a magyar közigazgatási hivatalokhoz hasonlóan) (ISCED3 iskolák: elsődokú, ISCED1-2 iskolák: másodfokú hatóság) és hozzá tartozik a tanfelügyeleti rendszer. Ez a szervezet részt vesz az iskolahálózatra vonatkozó döntésekben is (iskolák bezárása, indítása stb.). Egyes tartományokban ez a hivatal a tanárok munkaadója, máshol a tartományi közigazgatás.

Ennek a tartományokon belül az ún. politikai kerületek szintjén működő megfelelője a Bezirksschulräte (district school boards), amelynek hatósági, jogi ellenőrző szerepe van iskolaügyekben (a magyar közigazgatási hivatalokhoz hasonlóan) az ISCED1 és 2 szint esetében, és hozzá tartozik a tanfelügyeleti rendszer, amely az ISCED1 és 2 szintű oktatást ellenőrzi.

A tartományok a tanárok munkaadói (a központi kormányzat által fenntartott iskolák kivételével). A tanárok számát a tartományok és a központi kormányzat által közösen kialakított kritériumok alapján határozzák meg (diákok száma, SNI diákok, iskolatípusok és oktatási szintek, iskolahálózat, tanári óraszám) évről évre. Felmerültek olyan tervek, hogy a tartományi tanári álláshelyek kiszámításánál kizárólag egy egységes diák-tanár arányt vennének figyelembe (pl. ISCED1: 14,5) (Lassnigg - Steiner, 2001).

3.3. Helyi szint

A helyi önkormányzatok (vagy önkormányzati társulások) tartják fenn az óvodákat és az iskolák egy részét (ISCED1, ISCED1-2, ISCED2, ISCED3: egyéves, a szakképzést előkészítő iskolák). Ez az épületek fenntartását és működtetését, felújítását, a szükséges beruházásokat, a nem tanári munkaerő alkalmazását (beleértve a tanárok munkáját segítő asszisztenseket is) és a további dologi kiadásokat jelenti, de nem terjed ki a tanárok foglalkoztatására. Az óvodák esetében

a tartományoktól támogatást kapnak az önkormányzatok a folyó kiadásokra, az iskolák esetében pedig a beruházási kiadásokra.

A kötelező oktatást biztosítása a tartományok feladata, ezt a tartományi szintű jogszabályok utalják a helyi önkormányzatokhoz.

4. Tanári státusz, fizetések

A kötelező oktatást nyújtó iskolák tanárainak munkaadója a tartomány. Az ISCED 3 iskolák tanárait a központi kormányzat alkalmazza. A tanárok bérét mindkét esetben a központi kormányzat fizeti.

A tanárok közalkalmazottak, de ezt a kinevezést csak néhány évnyi szerződéses tanári munkaviszony után kapják meg, ha a munkájuk elfogadható és a foglalkoztatásuk (az álláshely) hosszabb távon biztosítottnak tűnik.

A közalkalmazott és a nem közalkalmazott tanárok egyaránt hat-hat fizetési osztály valamelyikébe vannak besorolva (iskolai végzettség és beosztás alapján), ezeken belül a gyakorlati idő növekedésével automatikusan lépnek előre a fizetési fokozatok között.

5. Ellenőrzés, tanfelügyelet

Tartományi szinten, lásd 3.2. pont.

Belgium – Francia közösség

Eurybase: The Education System in Belgium - French Community (2003/04)

1. Területi közigazgatási rendszer

Belgium 3 régióból (Flamand, Vallon, Brüsszel) áll. A regionális beosztás mellett létező közigazgatási szint a nyelvi közösségeké: a flamand régió és nyelvi közösség egy közigazgatási egység, a vallon régióban azonban külön közigazgatási egység a francia és a német közösség. A két nagy régió 5-5 tartományból (province) áll. A területi közigazgatás legalsó szintjét jelentik a városok, ill. helyi önkormányzatok (a flamand régióban 308, a vallon régióban 262, a brüsszeli régióban 19).

A közoktatás döntő részben a nyelvi közösségek ügye, gyakorlatilag ez a legfelső döntéshozó szint. A régiók hatáskörébe tartozik a diákok utaztatása és a szakképzés, ezen kívül az egyetemeket is támogatják.

2. Az oktatási rendszer alapvető jellemzői

2.1. Oktatási szintek és iskolatípusok

Iskolaszervezet: ISCED1 (6 év), ISCED2-3 (6 év: háromszor 2 év). Az iskolák tagolódása vegyes: van külön ISCED1, ISCED2, ISCED3, ISCED2-3, ISCED2 + ISCED3 első két éve.

A legelső továbbtanulási elágazási pont az ISCED1 utáni (már az ISCED2 szinten is van specializáció, elválnak egymástól az általános és szakképző jellegű képzésre előkészítő programok).

Az iskolák három csoportba sorolhatók: a nyelvi közösség által fenntartott iskolák, tartományi/önkormányzati iskolák, nem állami iskolák.

2.2. Tankötelezettség

A tankötelezettség 18 éves korig tart, ezen belül 15-16 éves korig kell a nappali oktatásban teljesíteni (15 éves korig akkor, ha az ISCED2 oktatás első két évét addig teljesítette a diák). Ezután 18 éves korig vagy nappali oktatásban vagy vegyes rendszerű szakképzésben teljesíthető a tankötelezettség.

2.3. Iskolaválasztás

Szabad iskolaválasztás van. Az önkormányzati iskolák nem utasíthatják el az önkormányzat területén élő diákokat. A nyelvi közösség iskolái elvileg nem utasítják

el a jelentkezőket, ha helyhiány miatt mégis erre kényszerülnek, értesíteniük kell erről a tanügyigazgatást.

2.4. Magániskolák

A nem állami iskolák döntően egyházi iskolák, ezekben a diákok jelentős része tanul. A nem állami iskolák és az önkormányzati iskolák azonos központi támogatásban részesülnek, de ennek feltételeként ugyanazok a szabályok vonatkoznak rájuk, mint az állami iskolákra (tartalmi szabályozás, tanfelügyelet, iskolaméret- és tanár-diák arány szabályozás). A nem állami iskolák non-profit szervezetként működnek.

Azok az önkormányzatok vagy tartományok, amelyek szociális jellegű támogatásokat adnak a saját iskoláiknak, illetve az ott tanuló diákoknak (pl. az étkeztetés támogatása, a helyi uszoda használata), ugyanezt (vagy ezzel egyenértékű) támogatást kötelesek megadni a területükön működő nem állami iskoláknak is.

3. Az iskolák fenntartása és finanszírozása

3.1. Regionális szint

A nyelvi közösség három szerepet lát el a közoktatásban:

- szabályozás, oktatáspolitikai, tanfelügyelet (minden iskolára vonatkozóan)
- a nyelvi közösség által fenntartott iskolák működtetése
- a tartományi/önkormányzati és nem állami iskolák támogatása

3.2. Helyi szint

A tartományi/önkormányzati iskolák fenntartói testülete (*pouvoir organisateur*) választott helyi tisztviselőkből áll (College of the Burgomaster (chief magistrate), Deputy Burgomasters, the Standing Deputation of the provincial Council, ill. College of the French Community Commission (COCOF) a brüsszeli régióban).

A *pouvoirs organisateur* a tanárok munkaadója, és végső soron ő dönt az iskolák tartalmi munkájára vonatkozó kérdésekben is (helyi tanterv, alkalmazott oktatási módszerek), szabályozza és ellenőrzi az iskoláiban folyó munkát.

Az önkormányzatok általában óvodákat és ISCED1 iskolákat tartanak fenn (gyakran egy intézményben), középiskolákat csak a nagyobb városok önkormányzatai és a tartományok tartanak fenn.

A tartományok/helyi önkormányzatok a nyelvi közösségtől támogatást kapnak az iskolák fenntartására, ami alapvetően a diákok számától függ. A hátrányos helyzetű diákokat (munkanélküli, ill. minimálbért kereső szülők gyermekei) nagy arányban oktató iskolák többlettámogatást kaphatnak (több finanszírozott tanári

álláshely, alacsonyabb osztálylétszám, továbbképzés, támogató személyzet (pszichológus, szociális munkás), magasabb dologi kiadások).

A támogatások három elemből állnak:

- bérköltség támogatása (a tanárok bérét a nyelvi közösség fizeti),
- egyéb működési kiadások támogatása (diákszám-arányosan)
- beruházási támogatások (legfeljebb a kiadás 60%-a és legfeljebb 1.25%-os kamattámogatás).

A támogatások igénybevételének feltétele, hogy az iskolák megfelelnek a diák-tanár arányra vonatkozó részletes szabályozásnak. Az ebben meghatározott értékek oktatási szintenként és az iskola helyétől függően (népsűrűség szerinti kategóriák, elszigetelt településeken működő iskolák) eltérőek.

Az új iskolák indításakor az ISCED1 szint esetében részletes szabályozás vonatkozik a minimális iskolaméretre. A minimális iskolaméret a legritkábban lakott területeken 12 fő, a sűrűn lakott területeken 120 fő (azaz átlagosan 20 fő évfolyamonként). A kilencvenes évek közepétől a középfokon is célként tűzték ki az iskolaméret növelését az új iskoláknál és a meglévőknél is. Középfokon nem olyan mechanikus szabályokat alkalmaznak, mint alapfokon, mivel figyelembe kell venni az iskolák különböző képzési kínálatát és azt, hogy mindenki számára lehetőleg több, azonos képzést nyújtó iskola legyen elérhető. Az ideálisnak tekintett iskolaméret középfokon 450 és 900 fő közötti, de a hátrányos helyzetű diákokat nagy arányban oktató iskolák esetében ennél alacsonyabb méretet tekintenek kívánatosnak.

A diákok számából kiindulva részletes szabályok alapján határozzák meg a diák-tanár arányt, és ezáltal a finanszírozott tanári álláshelyek számát az iskolákban.

A francia közösség oktatási minisztériuma ellenőrzi a támogatások felhasználását, ill. azt, hogy az iskolák megfelelnek-e a támogatási feltételeknek.

4. Tanári státusz, fizetések

A tanárok nem közalkalmazottak, de a közalkalmazottakhoz hasonló státuszban vannak. A béreket és az alkalmazás feltételeit a nyelvi közösség szintjén megkötött kollektív megállapodással összhangban a nyelvi közösség szabályozza minden iskolára vonatkozóan (azaz mindhárom iskolatípus esetében).

A nyelvi közösség iskoláiban a munkaadó az oktatási minisztérium (de az iskola vezetésének véleményezési joga van a tanárok alkalmazásánál), a tartományi/önkormányzati iskolákban a tartományi, ill. helyi önkormányzat, a magániskolákban a fenntartó szervezet.

A fizetési fokozat a beosztástól függ, a fizetések a gyakorlati idővel automatikusan emelkednek.

A tanárok bérét a nyelvi közösség fizeti.

5. Ellenőrzés, tanfelügyelet

A központi, a nyelvi közösség által szervezett tanfelügyelet minden iskolára kiterjed, de külön szervezet foglalkozik a francia nyelvi közösség iskoláival és egy másik a tartományi/önkormányzati, ill. magániskolákkal.

A nyelvi közösség iskoláiban elsősorban ellenőrző szerepe van (ellenőrzi az iskolai adminisztrációt, a tanárok munkáját és az iskolai ráfordításokat is), de ezen túl is részt vesz a tanügyigazgatásban (tanácsokat ad, részt vesz a tanterv és az órarendek kialakításában).

A tartományi/önkormányzati, ill. magániskolákkal foglalkozó tanfelügyelet dekoncentrált szervezatként működik, kb. 75000-es népességű terület tartozik egy-egy területi szervezet alá. Évente legalább kétszer látogatnak el az iskolákba, a tanfelügyelet évenként jelentést készít a minisztérium számára. Ellenőrzik az iskolák munkáját, de nincsenek hatósági jogosítványaik (nem avatkoznak be), csak megvitatják az eredményeket az iskolavezetéssel és a tanárokkal, és ha a fenntartó igényli, javaslatokat is megfogalmaznak. Ellenőrzik azt is, hogy a központi támogatások igénybevételének feltételei teljesülnek-e.

Egyes iskolafenntartók egy része önálló ellenőrzési rendszert is működtet.

Ezen túl külön tanfelügyeleti rendszere van az egyházaknak, illetve egy másik szervezet a nem-felekezeti iskolákban [„an inspection for non-denominational morals”].

Belgium – Flamand közösség

Eurybase: The Education System in Belgium - Flemish Community (2005/06)

1. Területi közigazgatási rendszer

Lásd a francia közösségre vonatkozó részt.

2. Az oktatási rendszer alapvető jellemzői

2.1. Oktatási szintek és iskolatípusok

Lásd a francia közösségre vonatkozó részt.

A kilencvenes években a diákok körülbelül 70%-a magániskolákban tanult (ezek döntően egyházi iskolák), a többiek megközelítően egyenlő arányban oszlanak meg a tartományi/önkormányzati iskolák és a nyelvi közösség által fenntartott iskolák között (Zedalis, 1998).

Az iskolák közötti együttműködési forma az iskola-klaszter, amelyben különböző fenntartók iskolái is részt vehetnek.

2.2. Tankötelezettség

Lásd a francia közösségre vonatkozó részt.

2.3. Iskolaválasztás

Lásd a francia közösségre vonatkozó részt.

2.4. Magániskolák

A magániskolák autonómiája széleskörű a finanszírozásban. A költségvetést nem kell jóváhagyatniuk (szemben a tartományi/önkormányzati oktatással) és nem is kell nyilvánosságra hozniuk.

3. Az iskolák fenntartása és finanszírozása

3.1. Regionális szint

A flamand közösség működteti az iskolák egy részét, iskolákat

A nyelvi közösség három szerepet lát el a közoktatásban:

- szabályozás, oktatáspolitikai, tanfelügyelet (minden iskolára vonatkozóan)
- a nyelvi közösség által fenntartott iskolák működtetése

- a tartományi/önkormányzati és nem állami iskolák támogatása.

A flamand közösség által fenntartott iskolákat központi szinten a Council of the Community Education (Raad van het Gemeenschapsonderwijs) irányítja.

Korábban (a kilencvenes években) a közösség dekoncentrált szervezeti irányították az iskolákat, később az iskolacsoportok [scholengroep](#) léptek ezek helyére a középszintű tanügyigazgatásban. Az iskolacsoportok az iskolák fenntartói, a nyelvi közösség az iskolacsoportok között osztja el a saját iskoláira szánt oktatási költségvetést és ezt az iskolacsoport osztja el az egyes iskolák között. Az iskolacsoportot több testület irányítja: a résztvevő iskolák igazgatóinak tanácsa, ennek elnöke az iskolacsoport igazgatója, a fenntartó testület (Governing Body (Raad van Bestuur)) és iskolacsoport tanácsa (General Council (Algemene Vergadering)). Ezek közül a fenntartói testület a legfontosabb (ez dönt a helyi oktatáspolitikáról, a tanárok felvételéről és finanszírozási kérdésekben is. Tagjait egyfelől az egyes iskolák iskola-tanácsai választják (school councils (schoolraad), 6 tagot 4 évre), másfelől a választott tagok kooptálnak további tagokat (3-at, a résztvevő iskolák igazgatóinak tanácsa javaslatára).

Központi szinten működik a Board of Accountants, amely felügyeli az iskolacsoportok és a Council of the Community Education gazdálkodását.

3.2. Helyi szint

Az iskolákat a tartományi és a helyi önkormányzatok tartják fenn és finanszírozzák. Az oktatási költségvetését egyel magasabb közigazgatási szinten kell jóváhagyni: az önkormányzatit a tartomány, a tartományit a nyelvi közösség szintjén. A fenntartó dönt az iskolák pedagógiai programjáról és alkalmazza a tanárokat.

Az önkormányzati- és magániskolák támogatása a tanári béreken felüli működési kiadásokat tekintve egy diákra a flamand közösség által fenntartott iskolák fajlagos kiadásainak 75-76%-a (ezt az arányt rendelet rögzíti). A beruházási kiadások támogatásának aránya az ISCED1 iskolák esetében a kiadások 70%-a, az ISCED2,3 iskolák esetében 60%-a.

4. Tanári státusz, fizetések

A tanári béreket a flamand közösség finanszírozza. Lásd a francia közösségre vonatkozó részt.

5. Ellenőrzés, tanfelügyelet

A flamand közösség központi tanfelügyeleti rendszere mellett a nagyvárosok és a tartományok egy része saját tanfelügyeletet is működtet, helyenként az iskolákat támogató funkciókkal együtt. Az itt dolgozók az önkormányzati tisztviselők.

Franciaország

Eurybase: The Education System in France (2006/07)

1. Területi közigazgatási rendszer

A közigazgatási rendszer számos területi szintet tartalmaz: régió (22 db), département (96 db: 2-8/régió + 4 tengerentúli), arrondissement (341 db), canton (4032 db), helyi önkormányzat (commune, 36 500 db, ebből hozzávetőlegesen 15 000 népessége 300 alatti, változatos társulási formák működnek, amelyekben az önkormányzatok több, mint 90%-a részt vesz; Jamet, 2007).

Mindhárom szinten van választott irányító testület, de a régió és a département részben dekoncentrált szervként is működik: regionális szinten az oktatási ügyekért felelős *recteur de l'académie*, ill. a *département* szintjén az elsősorban a törvényességi ellenőrzésért felelős prefektus és az *inspecteur d'académie* (aki a prefektusnak és a rektornak egyaránt alárendelt) központilag kinevezett tisztviselők. A legalsó szinten a leggyengébb a központi kormányzat irányító szerepe.

2. Az oktatási rendszer alapvető jellemzői

2.1. Oktatási szintek és iskolatípusok

Az ISCED 1, 2 és 3 szintű oktatás három intézményben történik: ISCED1 (5 év), ISCED2 *college* (4 év), ISCED3 *lycée* (az 1. év kötelező mindenkinek).

Az első elágazási pont az ISCED2 után következik: *general and technological lycées* (a felsőoktatásba való belépéshez hoz szükséges végzettséget ad) és *vocational lycée*.

3 éves kortól minden gyerek ingyenesen járhat óvodába és gyakorlatilag a teljes 3-6 éves népesség igénybe is veszi az óvodát (The education system in France, 2007).

2.2. Tankötelezettség

A tankötelezettség 16 éves korig tart.

2.3. Iskolaválasztás

ISCED1, ISCED2: körzeti iskola, egyedi kérvény alapján lehet más iskolát választani (polgármester, *inspecteur d'académie*, département). ISCED3: több iskola egy iskolakörzetben, az iskolakörzeten kívüli iskolát egyedi kérvény alapján lehet választani.

2.4. Magániskolák (The education system in France, 2007)

A magániskolák szerződhetnek az állammal, ekkor az állami támogatásért cserébe szigorúbb, az állami iskolákhoz hasonló szabályoknak vetik alá magukat. Kétféle szerződési forma létezik, a magániskolák kétharmada az ún. partnership szerződéssel rendelkezik, a fennmaradó egyharmad ún. egyszerű szerződéssel. Az utóbbi kevesebb megkötéssel és kisebb összegű támogatással jár. Partnership szerződés esetén a szabályozás kiterjed az iskolák felszereltségére, a tanárok alkalmazásának feltételeire, az állami iskolákhoz hasonló diák-tanár arányra. Ekkor a központi költségvetés fizeti a tanárok és a többi alkalmazott bérét, az önkormányzatok pedig az iskolák működtetését, hasonlóan az állami iskolákhoz. A szülőknek is fizetniük kell, de nem jelentős összeget (pl. a hitoktatásért). ISCED1 szinten 7-ből 1, ISCED2,3 szinten 5-ből 1 diák magániskolában tanul.

3. Az iskolák fenntartása és finanszírozása

Az iskolákat a területi önkormányzatok tartják fenn (régión: ISCED3, département: ISCED2, helyi önkormányzat: ISCED1), de ők csak az épületek beruházási és felújítási kiadásait, illetve az épületek működési kiadásait fizetik (ezek forrása: általános önkormányzati bevételek, ill. egyösszegű támogatás az oktatási beruházási kiadásokra). Az iskolák/osztályok indításáról, bezárásáról, összevonásáról szóló döntésekbe beleszólhatnak, de nem ők döntenek. A tanügyigazgatásban lényegében nem vesznek részt.

A tanárok bérét és a tanításhoz szükséges felszerelések kiadásait a központi kormányzat közvetlenül (nem az önkormányzatokon keresztül) finanszírozza. A tanári álláshelyek számáról és a tanárok alkalmazásáról a központi közigazgatás dekoncentrált szervei döntenek; ISCED3: rektor, ISCED1: a rektor osztja el az álláshelyeket a département-ok között, az *inspecteur d'académie* az iskolák között.

Az iskolákat a központi közigazgatás dekoncentrált szerveinek rendeletei hozzák létre (ill. szüntetik meg); prefektus, rektor. A rektor és az *inspecteur d'académie* végzi a tanügyigazgatást (képzési programok meghatározása, helyi tantervek jóváhagyása, ellenőrzés).

4. Tanári státusz, fizetések

A tanárok közalkalmazottak, a besorolási kategóriákban történő előrelépés a kor és a megítélt teljesítmény alapján történik. A tanári kinevezések versenyvizsga-rendszerre épülnek.

5. Ellenőrzés, tanfelügyelet

A tanügyigazgatás része, a *recteur de l'académie* alá rendelt.

Németország

Eurybase: The Education System in Germany (2004/05)

1. Területi közigazgatási rendszer

A közigazgatási rendszer területi szintjei: tartományok (16 db), a nagyobb tartományokban kormányzati kerületek (Regierungsbezirke), minden tartományban adminisztratív kerületek (városi, 116 db, és vidéki kerületek, 313 db) választott tanáccsal, önkormányzatok (gemeinde, 2006-ban 12320 db).

A szövetségi szint szerepe korlátozott az oktatás terén (közalkalmazotti bértábla, vállalatoknál zajló szakképzés, ösztöndíjak, felsőoktatás részben, koordináció), az iskolák esetében a tartomány a legfelső szint. A kormányzati- és adminisztratív kerületeknek az oktatásban általában nincs szerepük.

2. Az oktatási rendszer alapvető jellemzői

2.1. Oktatási szintek és iskolatípusok

Az ISCED 1, 2 és 3 szintű oktatás két vagy három intézményben történik: ISCED1 (4 év), ISCED2-3 (8-9 év) egy vagy két külön intézményben.

Az első elágazási pont az ISCED1 után van: három fő iskolatípus (*Gymnasium*, *Realschule*, *Hauptschule*) + komprehenzív, ill. egyéb, tartományonként eltérő, de jellemzően a *Hauptschule*-t és *Realschule*-t ötvöző iskolák.

Az óvodai ellátás nem ingyenes. Az állami szektorban a tartományok és a helyi önkormányzatok is tartanak fenn óvodákat, de ezekben is fizetniük kell a szülőknek.

2.2. Tankötelezettség

6 éves kortól kilenc vagy tíz éven át (tartományonként eltérő).

2.3. Iskolaválasztás

Elsősorban a körzeti iskolába járnak a diákok (különösen ISCED1), ISCED2-3: vegyes rendszer: részben egyedi kérvény alapján, részben beiskolázási körzet nélküli iskolákba szabadon lehet más iskolát választani. Vannak önkormányzatok, ahol nincsenek beiskolázási körzetek.

2.4. Magániskolák

A magániskolák szerződhetnek az állammal, ekkor az állammal azonos finanszírozás és tanügyigazgatás alá esnek. A magánóvodák és magániskolák támogatást kapnak a helyi (óvoda) és tartományi (óvoda, iskola) szinttől. Egyösszegű vagy részben matching jellegű (benyújtott isk. költségvetés adott %-a) támogatások is léteznek.

3. Az iskolák fenntartása és finanszírozása

3.1. Regionális szint

Az iskolák egy részét a tartományok (elsősorban azokat, amelyeknek beiskolázási körzete a helyi önkormányzat terülténél nagyobb, pl. művészi vagy sport iskolák, speciális oktatás). Ezen túl finanszírozzák a tanárok foglalkoztatását az összes állami iskolában, és ők hozzák meg a legtöbb oktatáspolitikai döntést is (szabályozás, tanterv stb.).

A tartományok egy vagy két szinten dekoncentrált szervezetek révén működtetik a tanügyigazgatást (Amelsvoort – Scheerens – Branderhorst, 1995). A területi szervezetek (Bezirksregierung) feladata a tanári álláshelyek elosztása és a tanárok alkalmazása, vannak tartományok, ahol az egyes iskolák alig vagy egyáltalán nem szólhatnak bele abba, hogy kit alkalmaznak tanárként. Előfordulnak a helyi önkormányzatok szintjén működő dekoncentrált tartományi szervezetek is (pl. Schulaufsichtamt Alsó-Szászországban, Schulamt Észak-Rajna-Weszfáliában). Ez utóbbiak is részt vehetnek a tanárok kinevezésében és az iskolák pedagógiai munkájának támogatásában. A dekoncentrált szervezetekhez tartozik a tanfelügyelet működtetése is.

3.2. Helyi szint

Az iskolák többségét a helyi önkormányzatok tartják fenn. A helyi önkormányzat iskolafenntartó szervezete a Schulträger.

A tanárok bérét a tartományok finanszírozzák. A helyi önkormányzat fizeti a nem tanárként dolgozókat, a további működési kiadásokat és a beruházásokat, felújításokat. Az önkormányzatok kaphatnak tartományi támogatást, elsősorban a beruházásokra; ez tartományonként változó.

Egyes tartományokban előfordulnak olyan iskolák, ahol a tanárokat is az önkormányzat fizeti. Az is tartományonként változó, hogy az önkormányzatoknak milyen beleszólási joga van az iskolaigazgatók kinevezésébe.

A helyi önkormányzatok részt vesznek az iskolahálózat alakításában, de a tartománnyal együtt döntenek.

4. Tanári státusz, fizetések

A tanárok többsége közalkalmazott (kivétel: keleti tartományok, ill. a nyugati tartományokban a tanárok egy része, pl. helyettesítésre alkalmazottak). A tanárok munkáltatója a tartomány. Besorolási kategóriák (elsősorban az iskolai végzettség szerint) és azon belül fizetési fokozatok, a fokozatok közötti előrelépés elsősorban a szenioritásra épül, de 1997 óta próbálják a megítélt teljesítményt is figyelembe venni, azaz a gyakorlati idő növekedésével már nem teljesen automatikus. 2003 óta éves bérkiegészítés, amit a szövetségi és tartományi szint állapít meg.

A szakképzésben növekvő tanárihiány van.

5. Ellenőrzés, tanfelügyelet

A tanfelügyelet a tartományi tanügyigazgatás része, részben dekoncentrált hálózat. Általában együtt jár a törvényességi ellenőrzés és tanfelügyelet.

Olaszország

Eurybase: The Education System in Italy (2005/06)

1. Területi közigazgatási rendszer

A területi közigazgatásnak három szintje van: régió (20 db), köztes szint (provincia, 104 db), helyi önkormányzat (comune, 8100 db). A helyi önkormányzatok lényegében a települések, a provincia egy-egy város és vonzáskörzete.

Jelentős a regionális önállóság, de az oktatás terén az állami a legfelső döntési szint.

2. Az oktatási rendszer alapvető jellemzői

2.1. Oktatási szintek és iskolatípusok

ISCED1: 5 év, ISCED2: 3 év, ISCED3 (többféle programtípus): 5 év.

Az első elágazási pont az ISCED2 után következik (az ISCED 2 egységes).

2.2. Tankötelezettség

Jelenleg még 8 év (ISCED1,2), de már felemelték 10-re.

2.3. Iskolaválasztás

Szabad iskolaválasztás, amit az iskolai férőhelyek száma korlátoz. Az iskolák maguk alakítják ki azokat a szabályokat, amelyek alapján túljelentkezés esetén kiválasztják vagy elutasítják a diákokat.

2.4. Magániskolák

Az óvodák között a legmagasabb az arányuk (40% körül). Ha elfogadják az állami szabályozás szigorúbb, az állami iskolákra is érvényes változatát (pl. megfelelő felszereltség és munkaerő, tanárok foglalkoztatása az országos kollektív szerződés alapján, tanfelügyelet), akkor jogosultak államilag elismert végzettséget adni és támogatást kapnak az államtól.

3. Az iskolák fenntartása és finanszírozása

3.1. Dekoncentrált szervezetek

Az oktatásirányítás legfontosabb szervezete az Ufficio scolastico regionale, a központi kormányzat regionális szinten működő dekoncentrált szervezete. Provincia-

vagy helyi önkormányzat szintű alárendelt szervezete a Centro Servizi Amministrativi. A kettő közötti munkamegosztás nem teljesen egységes, de a fontos döntéshozó szint minden esetben a regionális hivatal (a helyi szervezetek feladata pl. az iskolák támogatása, vagy javaslatok a regionális hivatalnak a költségvetés és a tanári álláshelyek iskolák közötti elosztására).

Az Ufficio scolastico regionale alkalmazza és választja ki a tanárokat, osztja el a költségvetést az egyes iskolák között, végzi a tanügyigazgatást, az iskolák adminisztratív és tanfelügyeleti ellenőrzését, az iskolahálózat alakítására vonatkozó döntéseket hoz. (Az iskolahálózat alakítására vonatkozó döntésekben az önkormányzatok is részt vesznek valamilyen módon.)

Az iskolákat az állam finanszírozza, a dekoncentrált szervezeteken keresztül.

3.2. Önkormányzatok

A régió és/vagy a provincia, helyi önkormányzat elsősorban a szociális jellegű szolgáltatásokért felelős: diákok utaztatása, iskolai étkeztetés támogatása, tankönyvtámogatás, egyéni szociális támogatások, ösztöndíjak. Régióként változó, hogy milyen arányban vesz részt ebben a régió, ill. az alacsonyabb szintek. Helyenként kisebb önkormányzatok közösen biztosítják ezeket a szolgáltatásokat.

3.3. Iskolák

A kilencvenes években jelentősen megnőtt az iskolák autonómiája, mind szakmailag (helyi tanterv, tanrend kialakítása, pl. egyes tárgyak tömbösített oktatása), mind adminisztratív értelemben (önálló költségvetés, a bérköltségen kívül viszonylag szabadon gazdálkodhatnak a költségvetésükkel). Az iskolák jogi személyiséggel rendelkező szervezetekké váltak (ennek azonban minimális létszám feltétele van: öt éven keresztül 500-900 fő, kisebb szigeteken és hegyvidéki településeken 300 fő).

4. Tanári státusz, fizetések

„Teachers are civil servants with a private contract” (Eurybase). Kollektív szerződés országos szinten, kiegészítő megállapodások az iskola szintjén. A fizetés a gyakorlati idő és az iskola végzettség függvénye.

A tanárok kinevezése versenyvizsga-rendszerre épül. A határozatlan idejű szerződést egy egyéves próba-időszak előzi meg, ezalatt az iskolában egy tutor-tanár felügyeli a kezdő tanár munkáját, de eközben az még valamilyen továbbképzésen is részt vesz.

5. Ellenőrzés, tanfelügyelet

A tanfelügyelet és az adminisztratív ellenőrzés szervezetenként külön válik.

Spanyolország

Eurybase: The Education System in Spain (2006/07)

1. Területi közigazgatási rendszer

A területi közigazgatás három szintű: 17 autonóm közösség (comunidad autónoma), 50 tartomány (provincia), kb. 8000 helyi önkormányzat (municipio).

2. Az oktatási rendszer alapvető jellemzői

2.1. Oktatási szintek és iskolatípusok

Iskolaszervezet: ISCED1: 6 év, ISCED2: 4 év, ISCED3 (általános / szakképző): 2 év. Gyakran szerveződik egy iskolába az ISCED2 és ISCED3. Az első elágazási pont az ISCED2 után.

2.2. Tankötelezettség

A tankötelezettség 10 év (ISCED1,2).

2.3. Iskolaválasztás

Szabad iskolaválasztás van. Ha kevés a férőhely, az iskolák olyan kritériumok szerint döntenek, mint a család jövedelme, a lakóhely távolsága, idősebb testvér(ek) az iskolában, fogyatékos (a diák vagy testvér, szülők esetében), sokgyermekes család, az iskola közelsége a szülő(k) munkahelyéhez.

Az ISCED1 iskolák egyes ISCED2 iskolákhoz tartoznak a beiskolázás szempontjából; az itt végzett diákokat az adott ISCED2 iskolák nem utasíthatják el.

2.4. Magániskolák

A magániskoláknak két típusa van. Centros concentrados: az állammal általános szerződést kötött iskolák, szigorúbb szabályozás, teljes állami támogatás. A többi magániskola kevesebb támogatást kap, tandíjat szed (jellemzően ISCED3-tól felfelé).

3. Az iskolák fenntartása és finanszírozása

3.1. Központi szint

A központi kormányzatnak a közoktatásban általános szabályozó szerepe van. (A tantervi szabályozás nem a központi kormányzati szinthez tartozik.)

3.2. Regionális szint

A közoktatás finanszírozása az autonóm közösség feladata. Ez a szint alapít állami iskolákat, finanszírozza azokat (tanárok és nem tanári alkalmazottak bére, működési kiadások) és fizeti a magániskolák támogatását.

Az oktatási kiadások megoszlása: 12%: központi kormányzat, 83%: autonóm közösség, 5%: helyi önkormányzat.

3.3. Helyi szint

A helyi önkormányzatok feladata az iskolaépületek működtetése és felújítása, beruházások. Hatósági szerepkör: tankötelezettség betartatása.

A helyi önkormányzatok – az oktatási hatóságokkal kötött megállapodások alapján – a tanítás után használhatják az iskolaépületeket kulturális, sport és hasonló célokra.

A helyi önkormányzatok képviselői tagjai az iskolatanácsoknak.

3.4. Iskolai szint

Az iskolák széleskörű autonómiát élveznek a pedagógiai programjuk kialakításában, a szervezeti felépítésüket tekintve és a működésben, gazdálkodásban is.

4. Tanári státusz, fizetések

A tanárok közalkalmazottak az állami iskolákban. Az alapbér a gyakorlati idő és az iskola végzettség függvénye. A bér kiegészítő elemei között van olyan, amely a tanári továbbképzésben való részvétel után jár.

A tanárok kinevezése versenyvizsga-rendszerre épül.

5. Ellenőrzés, tanfelügyelet

A tanfelügyeleti rendszert jórészt az autonóm közösségek működtetik, de van központi szintű tanfelügyeleti szervezet is.

Portugália

Eurybase: The Education System in Portugal (2005/06)

1. Területi közigazgatási rendszer

A területi közigazgatásnak három szintje van: kerületek (18 db a szárazföldi Portugáliában), helyi önkormányzatok (concelho, 308 db), parish (freguesia, több, mint 4000 db). Az Azori Szigetek és Madeira különleges helyzetű autonóm régiók.

2. Az oktatási rendszer alapvető jellemzői

2.1. Oktatási szintek és iskolatípusok

Iskolaszervezet: ISCED1-2 (ensino básico, 4+2+3 év), de előfordul külön is a két szint, ISCED3 (ensino secundário, 3 év). Vannak ISCED1-3 iskolák is.

Elágazási pont: ISCED2 után.

2.2. Tankötelezettség

A tankötelezettség / kötelező iskoláztatás 9 év.

2.3. Iskolaválasztás

Szabad iskolaválasztás van. Az alapfokú oktatás esetében a tanügyigazgatást végző hivatalban kell jelentkezni (nem az iskolában) és ez a szervezet dönt a jelentkezésekről. A középfokú jelentkezés az alapfokú iskolában zajlik, 5 iskolát lehet megjelölni, rangsorolva.

Ha a férőhelyeknél tartósan többen jelentkeznek, akkor az alábbi szempontokat veszik figyelembe a jelentkezések elbírálása során: SNI, idősebb testvér jár az iskolába, közeli lakóhely, a szülő(k) munkahelye közel van (kisgyerekek esetén).

2.4. Magániskolák

Működnek magániskolák.

3. Az iskolák fenntartása és finanszírozása

3.1. Regionális szint

A tanügyigazgatást a központi kormányzat dekoncentrált szervezeti végzik (direcções regionais de educação), öt régióban (nincs ilyen önálló területi közigazgatási szint), ezek alárendelt szervezetei kisebb területi egységenként működnek, de a fontos döntések a regionális szinten születnek.

A központi kormányzat ezeken a regionális szervezeteken keresztül finanszírozza és tartja fenn az iskolákat.

3.2. Helyi szint

A helyi önkormányzatok részt vesznek az óvodák és az ISCED1 iskolák fenntartásában (beruházások, felújítások, épületek működtetése, diákok utaztatása).

4. Tanári státusz, fizetések

Az állami iskolákban a tanárok közalkalmazottak (a magániskolákban nem, de hasonló egészség- és nyugdíjbiztosítást kaphatnak). A tanárok fizetése alapvetően a szolgálati idő és az iskolai végzettség függvénye, de a fizetési kategóriák közötti előrelépésnél a tanárok teljesítményértékelését is figyelembe veszik.

A tanárok kinevezése versenyvizsga-rendszerre épül.

Jelentős tanári munkanélküliség van (40 000 fő).

5. Ellenőrzés, tanfelügyelet

A tanügyigazgatástól elkülönülten működő tanfelügyeleti rendszer, amelynek dekoncentrált szervezetei a tanügyigazgatás szerinti öt régióban működnek.

Görögország

Eurybase: The Education System in Greece (2004/05)

1. Területi közigazgatási rendszer

A területi közigazgatás háromszintű: 14 régió (periféria), ebből egy különleges autonómiával (Atosz Hegy), 54 prefektúra (nomosz), helyi önkormányzatok.

2. Az oktatási rendszer alapvető jellemzői

2.1. Oktatási szintek és iskolatípusok

ISCED1: 6 év (Demotico Scholeio), ISCED2: 2 év (Gymnasio), ISCED3: 3, ill. 4 év (Eniaio Lykeio (unified upper Secondary School): 3 év, ill. Technica-Epaggelmatika Ekpaideftiria (Technical Vocational Educational Schools): 4 év). A tervek között szerepel az, hogy a 3 szintet 3 helyett 2 intézményben végezzék el a diákok.

Elágazási pont: ISCED2 után.

2.2. Tankötelezettség

A tankötelezettség / kötelező iskoláztatás jelenleg 9 év (felmerült, hogy felemelik 12-re).

2.3. Iskolaválasztás

ISCED1,2: beiskolázási körzetek, ISCED3: iskolaválasztás.

2.4. Magániskolák

Vannak magániskolák, az állami iskolákhoz hasonló szabályok szerint működnek.

3. Az iskolák fenntartása és finanszírozása

3.1. Központi szint

Az iskolaépületek építését és felszerelését, a beruházásokat egy központi szervezet végzi: School Buildings Organisation (Organismos Scholikon Ktirion).

3.1. Regionális szint

A tanügyigazgatást és a finanszírozást a központi kormányzat dekoncentrált szervezeti végzik, elsősorban a regionális oktatási igazgatóságok, másodsorban a prefektúra szintjén az oktatási igazgatóságok és hivatalok.

3.3. Helyi szint

School committee, amit az önkormányzat hoz létre; ez végzi az iskolai működési kiadások kezelését.

4. Tanári státusz, fizetések

A tanárok közalkalmazottak. A regionális oktatási igazgatóság a munkaadó.

A tanárok kinevezése versenyvizsga-rendszerre épül.

5. Ellenőrzés, tanfelügyelet

Az iskolákat egyrészt az iskolatanácsadók értékelik, másrészt a prefektúra szintű dekoncentrált tanügyigazgatási szervezetek.

Közép-európai kitekintés

Közép-Európa országaiban változatos intézményi és finanszírozási megoldásokkal találkozhatunk (Davey, 2002). Lengyelországban a magyarországihoz hasonló decentralizált rendszer jött létre, de – Magyarországtól eltérően – nem egyik pillanatról a másikra, hanem egy fokozatos reformfolyamat eredményeként (Davey, 2002). Lengyelországban a tanárok nem közalkalmazottak, de a közalkalmazottakhoz hasonló státuszban vannak (Eurybase, 2007).

Csehországban egy olyan oktatásfinanszírozási rendszer működik, amelyben a helyi önkormányzatoknak csekély (a „dekoncentrált modellt” megvalósító nyugat-európai országokhoz hasonló) szerepe van. Ők tartják fenn az általános iskolákat és óvodákat, de a működési kiadásokat fedező központi támogatásokat közvetlenül az iskolák kapják. A 2000-es évek elejéig az iskolákat részben a központi kormányzat dekoncentrált szervezeti tartották fenn (középfok) és ők osztották el az iskolák között a központi támogatásokat is, részben egy általános, a diákok számára épülő formula alapján, amely ugyanakkor megengedett helyi eltéréseket (a támogatásokat elosztó területi szervezeteknek lehetősége volt az iskolák egyedi sajátosságainak és oktatási programjának figyelembe vételére) (Kratky és szerzőtársai, 2002). Úgy tűnik, hogy később ezeknek a tisztán központi irányítás alatt álló dekoncentrált szervezeteknek a szerepét a választott önkormányzat által irányított regionális közigazgatás szervezetei vették át, amelyek részben a központi adminisztrációhoz tartoznak (Eurybase, 2007). Az iskolák ugyanakkor nagyon széleskörű autonómiát élveznek, a tanárok munkáltatója az iskola, a központi támogatások közvetlenül az iskolához érkeznek, az iskolák oktatási programját a regionális szervezetek hagyják jóvá (Davey, 2002). Csehországban a tanárok nem közalkalmazottak (Eurybase, 2007).

Szlovákiában a 2000-es évek elejéig egy teljesen központi kormányzati irányítás alatt álló oktatási rendszer működött (Davey, 2002). Jelenleg a helyi önkormányzatok is részt vesznek az oktatásirányításban és finanszírozásban, ők tartják fenn az általános iskolákat (Eurybase, 2007). A tanárok közalkalmazottak (Eurybase, 2007).

Mindhárom országban működik központi tanfelügyeleti rendszer (Davey, 2002).